

5. Taylor É. B. Pervobytnaya kul'tura / Édvard Bernett Taylor. – М. : Znannya, 1990. – 548 s.
6. Tokarev C. A. Relyhyya v ystoryy narodov myra / Serhey Aleksandrovych Tokarev. – М. : Polytyzdat, 1964. – 623 s.
7. Tokarev S. A. Rannye formy relyhyy / Serhey Aleksandrovych Tokarev. – М. : Mysl', 1990. – 575 s.
8. Turaev V. A. Ystoryya Drevneho Vostoka / Vasylyy Andryanovych Turaev. – L. : Mysl', 1936. – 515 s.
9. Udal'tsova Z. V. Vyzantyskaya kul'tura / Zynayda Vladymyrovna Udal'tsova. – М. : Nauka, 1988. – 288 s.
10. Frank S. L. Dukhovnye osnovy obshchestva / Semen Lyudvyhovych Frank. – М. : Respublyka, 1992. – 511 s.
11. Freyd Z. Psykhoanalyz, relyhyya, kul'tura / Zyhmund Freyd. – М. : Respublyka, 1992. – 545 s.
12. Freyd Z. Totem y tabu / Zyhmund Freyd. – М. : Respublyka, 1997. – 459 s.
13. Cherniy A. M. Antropolohichna tsilisnist' u relihiyeznavchomu vymiri / Anatoliy Mykhaylovych Cherniy. – К. : Ukrainyts'ki propyleyi, 1996. – 228 s.
14. Shakhnovych M. Y. Hlobal'nye problemy sovremennoy y modernyzatsyy ydey boha / Mykhayl Yosyfovych Shakhnovych. – К. : Polytyzdat Ukrainy, 1990. – 239 s.
15. Sheptyts'kyu A. Pys'ma–poslannya (1939–1944) / Andrey Sheptyts'kyu. – L. : Fond Dukhovnoho vidrodzhennya im. Mytropolyta Sheptyts'koho, 1991. – 454 s.
16. Shternberg L. YA. Pervobytnaya religiya v svete etnografii / Lev Yakovlevich Shternberg. – L. : Nauka, 1969. – 431 s.

Карлова В. А. Лингвоантропogenesis и его отображение в реликтах древнего художественного сознания.

В статье рассматривается проблема формирования архаического мышления и его отображение в реликтах древнего художественного сознания. Анализируются взгляды исследователей по поводу синкретизма древнего сознания, связанного с верованиями, мифологическим мировосприятием и жизненным укладом. В качестве примера приведена древнесаксонская культурная памятка “Беовульф” как артефакт древнего художественного сознания.

Ключевые слова: древнее художественное сознание, синкретизм, древнесаксонская поэма “Беовульф”.

Karlova V. A. Lingvoanthropogeny and its Reflection in Relicts of the Ancient Fiction Consciousness.

The article deals with the problem of the ancient intellection forming and its reflection in the ancient fiction consciousness. It is analyzed the scientist's points of view according to the syncretism of ancient consciousness, which is connected with religions, mythological world-view and way of life. It is described the cultural Old-Saxon memorial “Beowulf” as the artifact of the ancient fiction consciousness.

Keywords: ancient fiction consciousness, syncretism, Old-Saxon poem “Beowulf”.

Качмар О. Ю.

ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

**ВЗАЄМОДІЯ ВЕРБАЛЬНИХ І НЕВЕРБАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ
В АНГЛОМОВНОМУ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

У статті описано взаємозв'язок і взаємозалежність вербальних і невербальних засобів комунікації крізь призму діяльнісного підходу; проаналізовано наявні класифікації невербальних засобів комунікації; виявлено специфіку взаємодії вербальних і невербальних компонентів в англomовному психотерапевтичному дискурсі.

Ключові слова: психотерапевтичний дискурс, вербальні і невербальні засоби, інтеракційна модель.

Мовлення є основним засобом комунікації, але не вся інформація передається за допомогою слів. Розширення спектру невербальних ресурсів, якими послуговуються

сучасні комуніканти під час інтеракції, вимагає переосмислення традиційних парадигм, що тривалий час домінували в мовознавстві. Когнітивний напрям мовознавчих студій дещо перепрофілював традиційні лінгвістичні орієнтири, висунувши на перший план проблеми, які потребують першочергового розв'язання, серед яких і проблема невербального семіозису, що й зумовлює актуальність розроблюваної проблематики. Особливо актуальним залишається дослідження ступеня взаємозв'язку та взаємозалежності вербальних і невербальних засобів в аспекті трактування інтеракційної моделі комунікації.

Дослідники наполягають на тому, що вербальна комунікація в чистому вигляді неможлива [10, с. 91], адже на вербальний компонент будь-якого усного висловлювання (ланцюжка слів, з яких воно складається) завжди і обов'язково нашаровується невербальний компонент. Ці невербальні ознаки висловлення є важливими для з'ясування його значення тією мірою, наскільки важливі власне значення слів, що входять до його складу, та граматичні значення, які кодуються у вербальному компоненті [7, с. 51].

У Міжнародній лінгвістичній енциклопедії зазначено, що спілкування людей – це складна суміш власне мови та невербальних повідомлень. Практично в усіх культурах мова є найбільш прийнятним засобом передачі інформації, але для вираження емоцій та стосунків провідну роль виконують невербальні засоби [12, с. 107].

Очевидним є те, що значна більшість і усної, і писемної комунікації має мультимодальний характер, що передбачає залучення вербальних і невербальних засобів.

Мета статті – установити взаємозв'язок та взаємозалежність вербальних і невербальних засобів в англomовному психотерапевтичному дискурсі з позицій інтеракційної моделі комунікації.

Завдання:

– охарактеризувати основні особливості діяльнісного підходу до трактування дискурсу;

– проаналізувати наявні класифікації невербальних засобів комунікації;

– розкрити специфіку вербальних і невербальних засобів в англomовному психотерапевтичному дискурсі.

Основні ідеї діяльнісного підходу до аналізу дискурсу впливають із тлумачення мови як виду певної діяльності, інтегрованої у комплекс когнітивних процесів складної динаміки.

Змістом такої діяльності є вироблення спільних смислів на основі інтерсуб'єктного наповнення мовної форми семіотичною значущістю. У такій інтерпретації заперечується визначення мови як засобу відображення знання про навколишній світ за допомогою набору різнорівневих одиниць і правил, якими носії мови користуються як інструментом у процесі комунікації для обміну інформацією. Окрім того, прибічники діяльнісного підходу вважають, що семіотична значущість не є інгерентною властивістю мовної форми [11, с. 119].

Надання мовній формі семіотичної значущості відбувається у ситуації взаємодії в універсумі міжсуб'єктного дискурсу як частини матеріального світу, в якому наявні й інші види діяльності людини, адже мовні знаки не містять інформації, якою можна було б обмінюватися, а лише викликають тотожні або схожі інформаційні стани у свідомості суб'єктів взаємодії.

Цю думку поділяють і представники когнітивної лінгвістики, які розглядають конвенціональні значення мовних виразів, закодовані в мові як неповні, “усічені” репрезентації концептуальних структур, закріплених за ними. Мовні вирази не

репрезентують значення, а слугують підказками для їхнього конструювання на основі складних когнітивних процесів. Це пояснюється неможливістю транслювати значення виразів безпосередньо словами без опори на деталізовані знання й потужні когнітивні процеси, які супроводжують комунікативну діяльність людини” [14].

Отже, *діяльнісна інтерпретація дискурсу* більшою мірою зосереджена на його когнітивному аспекті. Когнітивна база дискурсу розглядається як спільний фонд знань, уявлень, переконань, очікувань, оцінок, упереджень продуцентів та інтерпретаторів дискурсу, що належать до певної лінгвокультури, без якого спільна діяльність породження й інтерпретації дискурсу видається неможливою.

Взаємодія невербальних і вербальних компонентів комунікації у структурі діалогічного дискурсу відбувається на двох рівнях: макрорівні та мікрорівні, які виділяються залежно від ступеня автономності функціонування невербальних комунікативних компонентів.

Мікровзаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації відбувається в межах однієї репліки, які поєднуються за певними принципами залежно від особливостей організації інформативного поля висловлювання, а саме:

1) за принципом координації, коли і вербальний, і невербальний складники містять ідентичну базову інформацію, яка комунікативно є спрямованою в одному руслі, тобто зміст репліки і на вербальному, і на невербальному рівні гіпотетично є мінімально достатнім для збереження дискурсивної цілісності діалогу;

2) за принципом субординації, коли інформація в репліці розподіляється між вербальним і невербальним каналами, пропущення однієї із складових частин веде до порушення комунікативної цілісності репліки внаслідок створеної інформативної лакуни в межах діалогічного дискурсу;

3) за принципом контрадикції, коли інформація, яка передається по вербальному та невербальному каналах, є протилежно спрямованою за комунікативним змістом; при цьому невербальна інформація є більш достовірною, ніж інформація, що передається вербально. Зазвичай, такі випадки зустрічаються тоді, коли за певних умов експліцитна передача істинних комунікативних намірів тільки через вербальний код неможлива або небажана (вимоги етикету, присутність осіб, для яких ця інформація не призначається, бажання приховати свої істинні наміри тощо);

4) за принципом ідентифікації, коли структурно-семантична організація висловлення не є інформативно достатньою для вираження комунікативної спрямованості висловлення, тобто суть цього принципу полягає у визначенні інтенціональної спрямованості синтаксично та семантично ідентичних висловлювань за рахунок відповідного невербального оформлення висловлення. Теорія мовленнєвих актів наголошує на тому, що одному й тому ж за структурою та семантикою висловленню мовець може надати у процесі мовлення різної іллокутивної сили залежно від своїх комунікативних цілей, продукуючи в такий спосіб різні мовленнєві акти, призначені для ідентифікації партнера у спілкуванні [11].

Навички розподілення уваги між вербальною та невербальними частинами комунікативного акту формується у людини ще з дитинства. Розмежування вербального й невербального складників є відносно умовним, тому ці два компоненти комунікації співіснують природно, гармонійно доповнюючи один одного та виконуючи кожен свої функції.

Ученими зафіксовано, що різноманітні невербальні сигнали в особистому спілкуванні транслюють від 60 до 80% інформації. Це означає, що більша частина комунікації здійснюється без участі засобів мовного коду, але з орієнтацією на інші складники: паралінгвістичні елементи, елементи інших семіотичних систем тощо

[3, с. 64]. Оскільки мовленнєва дія відбувається у взаємодії з іншими типами діяльності, то її варто досліджувати комплексно [2, с. 178; 5, с. 58].

Невербальна мова має певні якості, що роблять її придатним знаряддям комунікації. Вона розвивається відповідно до потреб тих, хто нею користується. До того ж, реалізація невербальних компонентів комунікації можлива тільки у процесі спілкування й лише за умови наявності двох або більше мовців. У ній зберігаються лише необхідні поняття: вона є точною там, де ця точність потрібна, і нечіткою там, де ситуація вимагає розпливчастості понять. Усі мовці імпліцитно володіють цією мовою, уміння оперувати якою визначається ступенем розвиненості комунікативної компетенції мовця.

Невербальні компоненти спілкування прийнято трактувати досить широко, відносячи до них як засоби несловесної комунікації у мовленнєвому акті, так і несловесні елементи, які беруть участь у кодових переходах у процесах вербалізації (під час породження мовлення) та девербалізації (під час рецепції мовлення) [4, с. 25].

У сучасному мовознавстві розроблено різні класифікації невербальних засобів спілкування.

Зокрема, І. Н. Горелов поділяє невербальні компоненти на три групи:

- а) фонаційні;
- б) міміко-жестові та пантомімічні;
- в) змішані (тобто ті, що містять а) та б) [4, с. 74–75].

З опертям на такі основні характеристики невербальних засобів, як рух, простір та час, а також на зорову та акустичну системи їх відображення та сприйняття, Л. В. Солощук виділяє кінесичні, проксемічні та просодичні невербальні компоненти [11, с. 36]. До кінесичних компонентів належать жести та міміка; до проксемічних – “комунікативно значущі зміни особистого простору мовців відносно один одного через переміщення у просторі та зміни позицій у комунікативному полі дії”; до просодичних – “інтонаційне оформлення вербальних висловлень” [11, с. 36–38].

Під час невербального спілкування комуніканти отримують інформацію про особистість комунікантів, про відносини комунікантів та про їх ставлення до ситуації комунікації [6, с. 70]. Л. В. Солощук відзначає, що “невербальні компоненти дають змогу скласти враження про комунікативних партнерів. Невербальна поведінка партнерів є умовою пізнання їхніх особистостей, виникнення певних стосунків, формою звернення один до одного”. Залежно від соціальної сфери спілкування (формальна/неформальна), комуніканти обирають ті чи інші невербальні компоненти спілкування, спираючись на їх статус та тип соціальної взаємодії [11, с. 6].

Невербальні сигнали є вагомими не через те, що в них природно зафіксовані певні значення. Ось, наприклад, Дж. Річардс та Р. Шмідт пропонують розглядати відношення між вербальними та невербальними компонентами як відношення між тим, що промовляється у процесі спілкування, і тим, що робиться під час спілкування [13, с. 28–29]. Тому вибір невербальних складників спілкування залежить від культури комунікантів. А тому декодування невербальних знаків має відбуватися з урахуванням індивідуальних та культурних контекстів [3, с. 64–65].

На відміну від вербальних невербальні повідомлення є неструктурованими (їх неможливо розкласти на окремі складники), прив'язаними до умов спілкування (декоднуються в межах певного контексту та ситуації), неінтенціональними та, скоріше, вродженими, ніж набутими [3, с. 65].

Уведення невербальних компонентів у комунікативний процес дає мовцям змогу вирахувати передбачене значення висловлення та зробити адекватний хід у відповідь. Невербальні сигнали можуть уточнювати, конкретизувати значення сказаних слів,

підтверджувати або спростовувати їх правдивість, а також їх відповідність справжнім почуттям і думкам комунікантів [9, с. 164]. Такі сигнали партнер у спілкуванні може сприймати на усвідомленому чи неусвідомленому рівні, але в будь-якому разі вони значно впливають на тлумачення повідомлення

Цікавим є зіставлення компонентів невербальної комунікації з певним кодом, оскільки вони здатні виступати в комунікативному процесі не тільки як допоміжні компоненти, а також самостійно. Вони можуть як посилювати, так і послаблювати вербальний вплив та виявляти справжні наміри учасників [8, с. 151].

Як зауважує Ж. В. Ніколаєва, невербальну комунікацію тлумачать у вузькому та широкому смислі. У першому випадку невербальна комунікація – “це засіб інформації, система невербальних символів, знаків, кодів, що використовуються для передачі повідомлення”. У другому – вона “ототожнюється з поняттям “невербальна поведінка” та означає соціально зумовлену систему взаємодії, у структурі якої панують мимовільні, неусвідомлені комплекси рухів, які виражають особистісну неповторність людини” [8, с. 126].

Ця позиція знаходить обґрунтування в роботах Н. Д. Арутюнової, яка, зокрема, зазначає, що “мовне висловлення, звернене до іншого, регулярно набуває статусу поведінкового акту, а поведінковий акт, розрахований на сприйняття його іншим завжди семіотичний” [1, с. 41].

Будь-яке розуміння живого мовлення має активний характер, тобто у процесі спілкування передбачається активна комунікативна діяльність не тільки адресанта, але й адресата. При цьому комбінаторика вербальних і невербальних компонентів комунікації саме за ідентифікаційним принципом вимагає від адресата додаткових зусиль та досвіду при декодуванні кінесичних, проксемічних або просодичних компонентів. На відміну від принципів координації та субординації, коли вербальні та невербальні складові пояснюють та посилюють одне й теж значення, при поєднанні вербальної та невербальної складових за ідентифікаційним принципом надання іллокутивної сили висловленню у процесі комунікації відбувається за рахунок невербального чинника, що надає реченню те єдине значення, яке є бажаним для сприйняття адресатом для подальшого успішного розгортання комунікативного процесу.

В англomовному психотерапевтичному дискурсі поєднання вербальних і невербальних засобів спілкування відображає стратегії “емоційного зараження” – відповідну передачу пацієнтом емоційного стану і в такий спосіб впливає на стан адресата – лікаря-психотерапевта. Проаналізуємо для прикладу епізоди з американського дидактичного серіалу про психотерапевтичні сеанси “In Treatment”.

Для реалізації зазначеної стратегії головні герої у серіалі (пацієнтка Лора та лікар-психотерапевт Пол) ситуативно використовують тактики “емоційного зараження”:

1) вживання лексики на позначення емоційних станів (disgusting):

P.: *Told me what?* (уточнююче запитання)

L: *That you'd be sorry you ever encouraged me to cry here* (“емоційне зараження”)

P: *I'm not sorry at all* (емоційна аргументація: заперечення)

L: *You didn't expect it to be like this, I bet* (емоційна аргументація: заперечення)

P: *Like what?*

L: *You know what. It's disappointing.*

I thought I'd feel better, relieved. I thought it'd be a lot more fun (“In Treatment”, 1st Episode).

У наведеному прикладі актуалізована функція повтору вислову “I thought” із нагнітанням емоції та прагнення самовираження, донесення важливої для мовця думки/емоції до адресата;

2) вживання лексики-табу (лайливі слова):

L: *Because he's trying to manipulate me with these.*

These cheap chick tricks.

Maybe he thought he would break my heart or something, appeal to my.

Shit, you know, forget it.

I don't know. I threw a tantrum like a three-year-old.

Screamed, cried, told him to fuck off.

I told him he was a little piece of shit for doing this to me when he knows that I'm working double shifts at the hospital this week (“In Treatment”, 1st Episode);

3) звертання до Бога:

L: *You know, I've been sitting out in the park about four hours.*

P: *Out here?*

L: *Yeah. I wanted to call it off, the session, but... I wasn't sure I'd be able to make it home alone. I took a cab here. My car's at home.*

God, at least I think it is. Yeah yeah, my car's at home. My God, it's freezing.

I came this close to knocking on your door and asking for a sweater (“In Treatment”, 1st Episode).

Проілюстрований фрагмент відображає вагання, невпевненість в істинності власних тверджень героїні, вербалізованих лексею *God*;

4) імпліцитне посилання на той чи інший емоційний стан, репрезентоване в попередньому прикладі:

God, at least I think it is. Yeah yeah, my car's at home.

У дистантному повторі реалізована функція повтору – заспокоєння себе самої, навіювання самій собі ідеї, яка може стабілізувати емоційний стан та надати впевненості;

5) невербальні тактики. Упродовж усього терапевтичного сеансу спостерігається вразлива поведінка героїні: плач, нудота, активна міміка обличчя та емоційні жести.

Інтенція мовця в таких епізодах – передати свій емоційний стан. Однак, є ймовірність, що можливо, мовець і не усвідомлює цієї інтенції. Водночас для фахівця такі невербальні засоби слугують сигналами психологічного стану пацієнта. У такому випадку основним завданням психотерапевтичного сеансу як комунікативного акту є вивести підсвідоме на свідомий рівень.

На вибір того чи іншого принципу комбінаторики вербальних і невербальних складників впливає тип дискурсивних відношень, що складаються у дискурсивної особистості з її комунікативним оточенням, та загальний комунікативний досвід спілкування дискурсивної особистості з представниками тієї чи іншої зони комунікативного оточення.

Такі погляди підтримуються інтеракційною моделлю комунікації, у межах якої комунікативною вважається як вербальна, так і невербальна поведінка [14, с. 48–49]. З метою цілісного вивчення комунікації як форми соціальної взаємодії необхідно враховувати як вербальні, так і невербальні компоненти спілкування.

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

1. Діяльнісний стиль мислення зумовлює діялісне розуміння дискурсу як соціальної мовленнєвої дії, що відбувається в умовах реального світу та реальної взаємодії людей.

2. У світлі зазначеного підходу актуалізується нове поняття мови-дискурсу як ситуативно зумовленої інтерактивної міжсуб'єктної діяльності, спрямованої на взаємну орієнтацію в життєвому просторі.

3. Взаємодія невербальних і вербальних компонентів комунікації у структурі діалогічного дискурсу відбувається на двох рівнях: макрорівні та мікрорівні, які виділяються залежно від ступеня автономності функціонування невербальних комунікативних компонентів.

4. Класифікація невербальних засобів спілкування базується на таких їхніх основних характеристиках, як рух, простір та час, а також на зоровій та акустичній системах їхнього відображення та сприйняття.

5. В англomовному психотерапевтичному дискурсі поєднання вербальних і невербальних засобів спілкування яскраво проілюстроване у контексті стратегії “емоційного зараження” – відповідної передачі пацієнтом емоційного стану.

Перспектива подальшого дослідження полягає у висвітленні когнітивного сценарію психотерапевтичного дискурсу з детальним описом схеми вербальних і невербальних дій.

Л і т е р а т у р а

1. Арутюнова Н. Д. Речеповеденческие акты в зеркале чужой речи / Н. Д. Арутюнова // Человеческий фактор в языке: Коммуникация, модальность, дейксис. – М. : Наука, 1992. – С. 40–52.
2. Базылев В. Н. Язык – ритуал – миф / В. Н. Базылев. – М. : МГЛУ, 1994. – 227 с.
3. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – [2-е вид., доп.]. – К. : ВЦ “Академія”, 2009. – 376 с.
4. Горелов И. Н. Невербальные компоненты коммуникации / И. Н. Горелов ; [отв. ред. В. Н. Ярцева; предисл. В. И. Карасика]. – [4-е изд.] – М. : Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2009. – 112 с.
5. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / Д. Б. Гудков. – М. : ИТДГК “Гнозис”, 2003. – 288 с.
6. Куницына В. Н. Межличностное общение / В. Н. Куницына, Н. В. Казарина, В. М. Погорьша. – СПб. : Питер, 2003. – 544 с.
7. Лайонз Дж. Лингвистическая семантика: Введение (Язык. Семиотика. Культура) / Дж. Лайонз ; [в пер. В. В. Морозова, И. Б. Шатуновского и под ред. И. Б. Шатуновского]. – М. : Языки славянской культуры, 2003. – 400 с.
8. Николаева Т. М. О принципе “некооперации” или категориях социолингвистического воздействия / Т. М. Николаева // Логический анализ языка: Противоречивость и аномальность текста / [отв. ред. Н. Д. Арутюнова]. – М. : Наука, 1990. – С. 225–235.
9. Пасинок В. Г. Вербальні й невербальні засоби оратора / В. Г. Пасинок // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: Романо-германська філологія. – 2011. – № 972. – С. 161–166.
10. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Е. А. Селиванова. – К. : ЦУЛ, “Фитосоциоцентр”, 2002. – 336 с.
11. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі : [монографія] / Л. В. Солощук. – Харків : Константа, 2006. – 300 с.
12. IEL = International Encyclopedia of Linguistics / [ed. by W. Bright]. – New York, Oxford, 1992. – Vol. 3. – 456 p.
13. Richards J. C. Language and Communication / J. C. Richards, R. W. Schmidt. – London : Longman, 1983. – 276 p.
14. Watzlawick P. Pragmatics of human communication : a study of interactional patterns, pathologies and paradoxes / P. Watzlawick, J. Beavin, D. Jackson. – New York : Norton, 1967. – 296 p.

References

1. *Arutyunova N. D.* Rechepovedencheskiye akty v zerkale chuzhoi rechi / N. D. Arutyunova // Chelovecheskiy faktor v yazyke: Kommunikatsiya, modalnost, deysys. – M. : Nauka, 1992. – S. 40–52.
2. *Bazylev V. N.* Yazyk – ritual – mif / V. N. Bazylev. – M. : MHLU, 1994. – 227 s.
3. *Batseych F. S.* Osnovy komunikativnoi linhvistyky : [pidruchnyk] / F. S. Batseych. – [2-e vyd., dop.]. – K. : VTs “Akademiya”, 2009. – 376 s.
4. *Horelov Y. N.* Neverbalnye komponenty kommunykatsiy / Y. N. Horelov ; [otv. red. V. N. Yartseva ; predysl. V. Y. Karasyka]. – [4-e yzd.] – M. : Knyzhniy dom “LYBROKOM”, 2009. – 112 s.
5. *Hudkov D. B.* Teoriya i praktika mezhkulturnoy kommunykatsiy / D. B. Hudkov. – M. : YTDHK “Gnozys”, 2003. – 288 s.
6. *Kunitsyna V. N.* Mezhlchnostnoe obshcheniye / V. N. Kunitsyna, N. V. Kazarina, V. M. Pogolsha. – SPb. : Piter, 2003. – 544 s.
7. *Layonz Dzh.* Lyngvisticheskaya semantika: Vvedeniye (Yazyk. Semyotyka. Kultura) / Dzh. Layonz ; [v per. V. V. Morozova, Y. B. Shatunovskogo i pod red. Y. B. Shatunovskogo]. – M. : Yazyki slavyanskoy kultury, 2003. – 400 s.
8. *Nykolaeva T. M.* O printsipe “nekooperatsiy” ili kategoriyakh sotsiolingvisticheskogo vozdeystviya / T. M. Nykolaeva // Logicheskiy analiz yazyka: Protivorechivost i anomalnost teksta / [otv. red. N. D. Arutyunova]. – M. : Nauka, 1990. – S. 225–235.
9. *Pasynok V. H.* Verbalni i neverbalni zasoby oratora / V. H. Pasynok // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Ser. : Romano-hermanska filolohia. – 2011. – № 972. – S. 161–166.
10. *Selyvanova E. A.* Osnovy lingvisticheskoy teorii teksta i komunikatsiy / E. A. Selyvanova. – K. : TsUL, “Fitosotsiotsentr”, 2002. – 336 s.
11. *Soloshchuk L. V.* Verbalni i neverbalni komponenty komunikatsiy v anhlomovnomu diskursi : [monohrafiya] / L. V. Soloshchuk. – Kharkiv : Konstanta, 2006. – 300 s.
12. IEL = International Encyclopedia of Linguistics / [ed. by W. Bright]. – New York, Oxford, 1992. – Vol. 3. – 456 p.
13. *Richards J. C.* Language and Communication / J. C. Richards, R. W. Schmidt. – London : Longman, 1983. – 276 p.
14. *Watzlawick P.* Pragmatics of human communication : a study of interactional patterns, pathologies and paradoxes / P. Watzlawick, J. Beavin, D. Jackson. – New York : Norton, 1967. – 296 p.

***Качмар О. Ю.* Взаимодействие вербальных и невербальных компонентов в англоязычном психотерапевтическом дискурсе.**

В статье описана взаимосвязь и взаимообусловленность вербальных и невербальных средств коммуникации сквозь призму деятельностного подхода; проанализированы существующие классификации невербальных средств коммуникации; выявлена специфика взаимодействия вербальных и невербальных компонентов в англоязычном психотерапевтическом дискурсе.

Ключевые слова: психотерапевтический дискурс, невербальные и вербальные средства, интеракционная модель.

***Kachmar O. Yu.* Interaction of Verbal and Non-Verbal Components in the English-Speaking Psychotherapeutic Discourse.**

The article describes the interconnection and interdependence of verbal and non-verbal means of communication through the prism of the activity approach. The existing classification of non-verbal communication has been analysed. The specificity of the interaction of verbal and non-verbal components in the English-speaking psychotherapeutic discourse has been revealed.

Keywords: psychotherapeutic discourse, non-verbal and verbal means, interactional model.